

Araştırma

KADINLARIN GÜÇLENDİRİLMESİ ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI: MANİSA ÖRNEĞİ[#]

Turkish Reliability and Validity Studies of the Empowerment of Women Scale: A Manisa Sample

Dr. Hakan BAYDUR*

Dr. Gülten UÇAN**

* Yrd. Doç. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü

** Yrd. Doç. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Sosyal Hizmet Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan ve toplumsal yaşama katılmalarını engelleyen güç ilişkilerini ve dolayısıyla kadının güçlendirilmesi gereken alanları görünür kılacak bir aracı Türkçe'ye uyarlamaktır.

Çalışmada, Amerika Kalkınma Kuruluşu'nun

(USAID) Değişim İçin İletişim Projesi (C Change) kapsamında derlediği ve araştırmacılar tarafından Türkçe geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılmış yedi adet toplumsal cinsiyet ölçeğinden biri olan Kadının Güçlendirilmesi Ölçeği'ne ilişkin bulgular paylaşılmaktadır. Çalışma evrenini, Manisa kent merkezinde yaşayan küme örnekleme yöntemi ile seçilmiş 479 kadın oluşturmaktadır. Kadınların Güçlendirilmesi Ölçeği'nin (Women's Empowerment Scale - WES) iç tutarlılık katsayısının (0,663) ve doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksi özet ölçütlerinin yeterli, sosyodemografik farklılıkları ayırdedici özellikte olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları, ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir, bu nedenle sosyal hizmet alanında da kullanılabilir nitelikte olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal cinsiyet, toplumsal yaşamda kadın, kadının güçlendirilmesi, ölçek

ABSTRACT

The aim of this study was to develop a tool in Turkish in order to make the power relations visible which were arisen from women gender roles that prevent their participation to public life. Therefore, the main aim was to reveal the fields that women need to be empowered.

In this study, compiled within the scope of American Development Agency's(USAID) Communication for Change Project (C-Change), results of Women Empowerment Scale that is one of the seventh gender scales that Turkish validity and reliability study conducted by researchers, was shared. The population of the study consisted of 479 women selected by cluster sampling method living in the Manisa City Center. Women Empowerment Scale (WES), internal consistency coefficient (0.663) and confirmatory factor analysis of the fit indices summary measure, and socio-demographic differences were determined to be the non-groups properties. The result of the study shows

1 #Bu çalışma Celal Bayar Üniversitesi, Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi'nin desteği ile gerçekleştirilmiştir.

that the Turkish version of the scale was valid and reliable, therefore, suggested that it was also usable in social work field.

Keywords: *Gender, women in social life, women empowerment, scale*

GİRİŞ

Kadınlar, toplumsal cinsiyet rolleri gereği ataerkil yapının baskısı altında toplumsallaşmaktadırlar. Cinsiyet farklılığına atıfta bulunularak meşurlaştırılan kısıtlamalar nedeniyle, özel alanda erkeği üstün kılan aile içi iktidar ilişkilerine boyun eğerken aynı zamanda eğitim, sağlık, siyaset gibi kamusal yaşamın diğer alanlarında eşitsiz yaşam koşulları ile mücadele etmektedirler. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesis edilmesi için kadının öncelikli olarak güçlendirilmesi gereken alanlar uluslararası birçok belgede ifade edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanları da müdahale sürecinde müracaatçının ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde bu sorun alanlarına yönelik araştırma ve uygulama çalışmaları yürütmektedirler.

Ülkemizde kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle maruz kaldıkları olumsuz davranış ve tutumları betimlemeyi amaçlayan çeşitli ölçekler uygulanmıştır. Ancak gündelik yaşam deneyimi içinde kadının güçlendirilmesi gereken alanları tespit etmeyi ve bulguları uygulama alanına aktarmayı amaçlayan bir araç bulunmamaktadır. Kadınların Güçlendirilmesi Ölçeği (KGÖ) kadının ekonomik ve sosyal yaşamda toplumsal cinsiyet eşitsizliği tarafından çizilen sınırlarını görünür kılan elverişli bir araçtır. Ölçek, Değişim İçin İletişim Projesi (C-Change) (Nanda, 2011)

kapsamında derlenmiş, bu çalışma ile Türkçe'ye uyarlanmış toplumsal cinsiyet ölçeğinden biridir.

1. KADININ GÜÇLENDİRİLMESİ

Dünyanın pek çok bölgesinde kadınlar, feminist hareketin yıllar süren mücadelesine rağmen halen -erkeğin toplumsal statüsü ve olanakları ile kıyaslandığında- dezavantajlı bir konumda bulunmaktadır. Uluslararası kuruluşlarca yürütülen araştırmalar erkeğin hak ve ayrıcalıklarını korumakta olan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin son derece yavaş değiştiğini göstermektedir. İnsani gelişmişlik düzeyini belirleyen kriterlerden biri olan toplumsal cinsiyet eşitliği, geleneksel ve kadını baskı altına alan toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesi halinde toplumun olumlu yönde değişeceği varsayımından hareketle Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, Avrupa Birliği Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu'nun Cinsiyet Eşitliği Stratejisi gibi uluslararası birçok metinde önümüzdeki yılların öncelikli hedefleri arasına yerleştirilmiştir (COE, 2014; Compact, 2010; UNDP, 2015; UNWomen, 2015).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi için kadının güçlendirilmesi gereken alanlar ülkeler bazında farklılık gösterse bile hepsi kadının kamusal yaşamdaki varlığını etkin kılmak gerektiği noktasında birleşir. Ülkemizde kadınlar, modernleşme sürecindeki bölgesel farklılıklar nedeni ile toplumsal cinsiyet eşitliği açısından farklı tutum ve uygulamalara maruz kalmaktadırlar. Pek çok tarım toplumunda olduğu gibi özellikle kırsal alanda kadınlar atasoyuna dayalı üretimin ücretsiz işgücüdürler. Geleneksel aile yapısı içinde

ekonomiye katkıları tıpkı sorumlusu oldukları ev içi hizmetler gibi görünmez kılınmış, değersizleştirilmiştir. Kırsal yaşamın ağırlaşan geçim koşulları nedeniyle dağılan ve kente göç eden ailelerde ise kadın, denetimsiz ve esnek işgücü piyasalarının, hizmet ve bakım sektörlerinin ucuz emek talebini karşılar. Piyasaların üretim, hane halkının ise yeniden üretim sürecinde oynadıkları asli role rağmen kadınlara, ekonomik ve sosyal haklardan yararlanabilmeleri için erkekler ile eşit fırsatlar sunulmaz. Ekonomik açıdan gelir getiren bir işe sahip olmak çoğu kadın için kamusal yaşama tam ve özgür katılım anlamına gelmez; çünkü namus kisvesi altında yaratılan ataerkil baskı kadının kamusal yaşamdaki varlığını erkeğin iznine tabi kılar. Türk toplumunda yaygın anlayışa göre kadının namuslu olması mütevazı bir şekilde giyinmesi ve davranması, evlilik öncesi bekaretini koruması, ayarlanan evlilikleri kabul etmesi, daha yaşlı bir akrabası rıza göstermeden ya da eşlik etmeden evden ayrılmaması demektir (Ertürk, 2015, pp. 296-297). Bu nedenle uluslararası yasal metinlerin vurguladığı gibi ülkemizde de kadının aile baskısından kurtularak kamusal yaşama, işgücüne katılması, ekonomik özgürlüğünü kazanması ve siyasal yaşama katılımı, eğitim ve sağlık alanlarında erkekler ile eşit fırsatlardan yararlanması kadının güçlendirilmesi gereken temel alanlar olarak belirlenmiştir.

1.1. Güçlendirme Yaklaşımı

Sosyal hizmet alanında güçlendirme yaklaşımı, bireylerin yaşamları üzerindeki kontrollerini nasıl arttırabileceklerine dair açıklamaları içeren kuram ile sosyal hizmet uzmanının üstlenmesi

gereken rolü içeren uygulamadan oluşan bir bütündür. Sadece gücün kazanılmasını değil aynı zamanda değişimi mümkün kılacak eylemlerin araştırılmasını ve düzenlenmesini de içerir (Adams, 2003, p. 8). Bireylerin sahip oldukları kaynak, yeterlilik ve kapasitenin geliştirilebileceği varsayımından hareket eder (Şahin, 2011), bu bağlamda yaklaşım her zaman "olumlu ve iyimser bir bakış açısı" sergiler (Tuncay, 2009, p. 84). Müracaatçıların yaşamlarının sunduğu olanakları keşfederek sorunları çözebilme becerisi kazanmaları sosyal hizmet müdahalesinin öncelikli amacı olarak kabul edilir. Sosyal hizmet mesleği için insanların güçlendirilmesini teşvik eder. Bireyler, güçlendirme pratikleri sayesinde yaşamlarını etkileyen yapı ve ilişkileri görme becerisi kazanırken aynı zamanda değiştirme sorumluluğunu da üstlenirler.

Güçler yaklaşımı çerçevesi içinde düzenlenen bir sosyal hizmet müdahalesinde öncelikle bireyin tabi olduğu ilişki sisteminin, yeterlilik ve olanakların bilinmesi gerekir. Bu nedenle müdahale süreci çözüm odaklı mülakatla desteklenir (Şahin, 2011). Sosyal hizmet uzmanı, mülakat sürecinde müracaatçı ile birlikte güçlendirilmesi gereken alanları, amaçları ve çözümleri belirler. Mülakat aynı zamanda müracaatçının mağduru olduğu güç ilişkilerine ilişkin farkındalık düzeyini yükseltmek konusunda da elverişli bir araçtır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan baskıyı içselleştirmiş olmaları nedeni ile yaşamsal beceri, yetenek ve olanaklarını farketme konusunda güçlük yaşayabilirler. Boyun eğmek zorunda kaldıkları eşitsiz güç

ilişkilerinin sebep olduğu sorunların kadın tarafından farkedilmesinde mülakat sürecinde yöneltilcek sorulardan yararlanılabilir.

Sosyal hizmet, çevresi içinde birey nosyonundan hareketle kadının olduğu yerden incelemeye başlar (Dominelli, 2002, p. 39). Kadınların tabi oldukları baskı görünür kılmayı, sahip oldukları fırsat ve olanakları keşfederek sorunları ile başedebilme ve kişisel potansiyellerini geliştirme becerisi kazanmalarını amaçlar. Ancak yardım etme süreci sadece birey odaklı klinik hizmet etkinlikleri ile sınırlanamaz, sosyal hizmet mesleğinin topluluk ve toplum odaklı faaliyetler geliştirme zorunluluğu da bulunmaktadır. Mülakat sürecinde bilimsel olarak geçerlilik ve güvenilirliği sınanmış araçlar kullanılması halinde elde edilecek veriler, farklı bölgelerde yaşayan kadınların güçlendirilmegereksinimini mukayese etmek, sorun alanına ilişkin uygulamalar ve politikalar geliştirmek gibi pek çok konudayardımcı olabilir. Güçlendirme yaklaşımı çerçevesi içinde gerçekleştirilen bir mülakat sürecinde ölçek kullanımı, müracaatçıların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan sosyokültürel ve ekonomik yaşam koşullarına özgü benzer mağduriyetlerinin tespit edilmesini vekonuya ilişkin bilimsel çalışmalar yapılmasını mümkün kılar.

KGÖ, bu bağlamda kadına yönelik sosyal hizmet müdahalesi sürecinde müracaatçının toplumsal cinsiyet rolünden kaynaklanan ve mağduru olduğu sınırları tespit etmek, çıkarları gereği karar verebilmesi için güçlendirmek ve sosyal hizmet alanına mikro, mezzo ve makro boyutta bilimsel veri sunmak konularında yararlanılabilecek bir araçtır.

1.2. Toplumsal Cinsiyet ile İlişkili Ölçekler

Ülkemizde sınırlı örneklem ile sınanmış toplumsal cinsiyet eşitliği tutum ya da algısını ölçen az sayıda ölçek bulunmaktadır. Bem'in geliştirdiği Kavuncu (Kavuncu, 1987) ve Dökmen (Dökmen, 1991) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak literatüre kazandırılmış olan Cinsiyet Rolü Envanteri en çok kullanılan ölçektir. Ölçek, "kadınsı" ve "erkeksi" şeklinde ifade edilen toplumsal cinsiyet rollerinin ne düzeyde içselleştirildiğini tespit etmektedir. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ise toplumsal yaşama katılım düzeyi ile evlilik ve aile yaşamına ilişkin tutumların toplumsal cinsiyet temelli farklılıklarını ölçmektedir (Zeyneloğlu & Terzioğlu, 2011). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, kadının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini olumlayan tutumu "korumacı" ve erkeği kadın karşısında üst konuma yerleştiren tutumu ise "düşmanca" şeklinde niteleyen iki uç arasındaki cinsiyetçi tutumu ölçmektedir (Ayan, 2014; Sakallı-Uğurlu & Ulu, 2003). Pulerwitz ve Barker'in geliştirdiği Ergenlerde Cinsiyet Eşitliği Ölçeği (Pulerwitz & Barker, 2008) ile Altınova ve Duyan tarafından Türkçe'ye uyarlanan Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği (Altınova & Duyan, 2013; Altuntaş & Altınova, 2015) ise toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl algılandığını ölçmektedir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştıran stratejileri tespit eden ölçek Doğulu tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Doğulu, 2012; Jost & Kay, 2005) Namusa İlişkin Tutumlar Ölçeği, Namus Adına Kadına Uygulanan Şiddete Yönelik Tutumlar Ölçeği (Işık

& Sakallı-Uğurlu, 2009), Evlilik Öncesi Cinsel İlişkiye Giren Kadınlara İlişkin Tutumlar Ölçeği (Sakallı Uğurlu & Glick, 2003) ülkemizde kullanılmış namusla ilgili tutumları ölçen araçlardır. Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları ölçen araçlar da bulunmaktadır (Sakallı-Uğurlu & Ulu, 2003; Şahin & Dişsiz, 2009).

Görüleceği gibi literatürde kullanılan ölçekler genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin neden olduğu ve kadını dezavantajlı kılan tutum ve algıyı ölçmektedir. Gündelik yaşam deneyimi içinde kadının güçlendirilmesi gereken alanları keşfetmek amacıyla kullanılacak bir ölçek bulunmamaktadır. KGÖ, kadının ekonomik ve sosyal yaşamda mağduru olduğu geleneksel ataerkil yapı tarafından çizilmiş sınırları görünür kılmayı amaçlamaktadır.

1.3. Kadının Güçlendirilmesi Ölçeği (KGÖ)

KGÖ, Schuler, Hashemi ve Riley tarafından geliştirilmiş olup ilk olarak Bangladeş'te denenmiştir (Schuler, Hashemi, & Riley, 1997). Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun önlenmesi ve kadının güçlendirilmesi hedefleri doğrultusunda geliştirilen projeler kapsamında kullanılmıştır. KGÖ, tutum ölçen sorular yerine kadınların gündelik yaşam deneyiminden yola çıkarak gerçek davranışları aracılığıyla hangi alanlarda güçlendirilmeleri gerektiğini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmacılar, KGÖ'yu kırsal alanda yaşayan ve mikro kredi kullanan kadınlardan oluşan bir örnekleme, sosyal ve ekonomik yaşamlarında ne derece güçlü olduklarını tespit etmek amacıyla kullanmıştır.

KGÖ'nun geliştirilmesi aşamasında mikro kredi programına katılan kadınların toplum içerisinde rol ve statüsünde değişim gözlenen sekiz alan tespit edilmiştir: Hareket özgürlüğü, ekonomik güvence, bağımsız alışveriş yapabilme özgürlüğü, ailede önemli kararlara katılım, aile baskısından görece özerklik, siyasal ve yasal farkındalık/bilinç, politik kampanyalara ve protestolara katılım (Hashemi & Schuler, 1996). KGÖ, bu gelişim alanlarından yola çıkarak Kadının Bağımsız Hareket Edebilmesi, Aile Baskısından Kurtulması ile Ekonomik Güvence ve Katkı alt ölçeklerini içermektedir.

Ölçek, sosyal hizmet müdahalesi sürecinde hem çözüm odaklı mülakatın bir parçası olarak hem de elde edilecek verilerin makro ve mikro politikalara aktarılması konularında katkı sağlayacak niteliktedir.

2. YÖNTEM

Araştırma kesitsel olarak yürütülmüş, bir ölçek uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasıdır. Araştırmada KGÖ'nun Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin ortaya konulması için bir alan taraması gerçekleştirilmiştir.

2.1. Örnekleme

Araştırma Manisa kent merkezinde 2014 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yürütülmüştür. Araştırmanın evreni Manisa kent merkezinde yaşayan 18 yaş ve üzeri erişkinlerdir. Manisa kent merkezi nüfusu dikkate alındığında (TÜİK, 2013), toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda olumsuz tutum oranının kadınlarda %20, erkeklerde %40 düzeyinde (her iki cinsiyet için %30) olduğu varsayılarak, yanılma payının yüzde

4, tip 1 hata düzeyinin yüzde 5 ve tasarım etkisinin 2 olarak kabul edildiği durumda ulaşılmaması gereken en küçük örnek büyüklüğü 1007kişi olarak hesaplanmıştır.

Küme örnek seçimi yöntemi ile her birinde 10 hane bulunan 101 kümeye ulaşılmaması hedeflenmiştir. Kümelerin başlangıç hanesi Aile Hekimliği Bilgi Sistemi'nden basit rastgele örnek seçim yöntemi ile belirlenmiştir. Kümeyi oluşturan on haneden beşi erkek beşi kadın olmak üzere 18 yaş üzeri toplam 505 kadın ve 505 erkek ile yüzyüze görüşme tekniği kullanılarak görüşülmüştür. Önceden eğitilmiş üniversite öğrencisi 10 anketör veri toplama aşamasında görev almıştır.

Görüşmede bireylerin sosyodemografik özellikleri ile Toplumsal Cinsiyet Ölçekleri anket seti uygulanmıştır. Bu anket seti içerisinde yer alan KGÖ maddeleri, kadına yönelik hazırlandığından sadece kadınlara sorulmuş ve analizleri bu örnek üzerinden yapılmıştır.

2.1.1. Katılımcılar

Araştırmaya katılanların temel sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de sunulmuştur. Tabloya göre kadınların yaş ortalaması 40.3 ± 14.8 olup, %56.9'u ilköğretim mezunu, %88.3'ü evlidir. Katılımcıların %81.5'i hayatlarında en uzun süre bir il merkezinde yaşadıklarını, %84.7'si çocuk sahibi olduğunu bildirmiştir. Ailenin gelir-gider durumu açısından %71.0'i gelirlerinin giderlerine denk olduğunu ve %18.2'si düzenli gelir getiren bir işte çalıştığını belirtmiştir.

2.2. Ölçek uyarlaması ve psikometrik özelliklerinin çözümlenmesi süreci

2.2.1. Ölçek uyarlama aşamaları

KGÖ'nunTürk diline uyarlanması aşaması, standart olarak kullanılan uluslararası yöntemler esas alınarak yapılmıştır(Guyatt, 1993; Herdman, Fox-Rushby, & Badia, 1997, 1998). Bu uyarlama aşaması sırasıyla:

- 1) İki farklı çevirmen tarafından ölçeğin orijinal dili olan İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmesi,
- 2) Türkçe çevirilerin birleştirilmesi ve üzerinde uzlaşılan bir çeviri sürümünün oluşturulması,
- 3) Üzerinde uzlaşılan çevirinin ana dili İngilizce olan bir kişi tarafından İngilizceye geri çevirisinin yapılması,
- 4) Ölçeğin geri çevirisi olan İngilizcesinin orijinal sürümü ile karşılaştırılması
- 5) Geri ve ileri çeviri metinlerindeki sorunlu maddeler üzerinde görüşülmesi ve uzlaşıya varılması,
- 6) Türkçe'ye çevrilip gözden geçirilen ölçeğin son sürüm olarak kabulü,
- 7) Ön Test (bilişsel sorgulama),
- 8) Ölçeğin son halinin oluşturulması şeklindedir.

2.2.2. İstatistik ve psikometrik çözümlenme

KGÖ, hedef grup üzerinde uygulandıktan sonra literatürde önerilen yöntemler dikkate alınarak analiz edilmiş ve bulguları sunulmuştur(Terwee ve ark., 2007).

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyodemografik Özellikleri (n=479)

Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş		
<=39	248	53,4
>=40	216	46,6
Yaş ortalaması±SS	40.3±14.8	
Ortanca (min-maks) yaş	38 (18-90)	
Eğitim durumu		
Eğitimsiz	55	11,7
İlköğretim	268	56,9
Orta öğretim	88	18,7
Yüksek öğretim	60	12,7
Medeni durumu		
Evli ya da başından en az bir evlilik geçmiş	423	88,3
Bekar	56	11,7
En uzun süre yaşanılan yer		
İl merkezi	379	81,5
İlçe merkezi	47	10,1
Bucak köy	39	8,4
Çocuk sahibi olma durumu		
Evet	393	84,7
Hayır	71	15,3
Ailenin ekonomik durumu		
Gelir giderden az	107	23,0
Gelir gidere denk	331	71,0
Gelir giderden fazla	28	6,0
Gelir getiren bir işte çalışma durumu		
Evet	87	18,2
Hayır	391	81,8

2.3.2.1. Ölçeğin tanımlayıcı özellikleri

Taban ve tavan etkisi tüm ölçek boyutları için hesaplanmıştır. Bu değerlerin alttan ve üstten %15'den yüksek olması boyutun oluşturan maddelere verilen yanıtların uçlara yayıldığını göstermektedir (Terwee ve ark., 2007).

2.3.2.2. Güvenilirlik çözümlemesi

İç tutarlılık katsayısı olarak Cronbach's alfa değeri hesaplanmış 0.7'nin üzerindeki değerler kabul edilebilir olarak değerlendirilmiştir (Loewenthal & Lewis, 2001; Nunnally & Bernstein, 1994). Ayrıca "madde silindiğinde Cronbach's alfa" değerleri, örtüşmeye göre düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları (0.3-0.4'ün üzerinde olması beklenir) hesaplanmıştır. Maddelerin kendi boyutları ile yüksek korelasyonu madde ölçme başarısını gösteren bir diğer gösterge olarak incelenmiştir (bu değer %100'e yakın olması beklenir). (Ravens-Sieberer ve ark., 2014).

2.3.2.3. Geçerlilik çözümlemesi

2.3.2.3.a. Doğrulayıcı faktör analizi (Confirmatory factor analysis, CFA)

Ölçeğin madde-boyut yapısını değerlendirmek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Özet uyum indeksi değerlerinden ki-kare/serbestlik derecesi (χ^2/sd), root mean square error of approximation (RMSEA), comparative fit index (CFI), goodness of fit (GFI) ve Standardized root mean residual (Stand.RMR) değerleri sunulmuştur. Bu değerler için literatürde belirtilen birçok uyum ve kesme noktası bulunmaktadır. Genel olarak χ^2/sd için 3'ün, RMSEA'da 0.08 ve Stand. RMR için 0.10'un altındaki değerler ile

CFI için 0.90'ın, GFI için 0.95'in üzerindeki değerler uyum göstergesi olarak belirtilmektedir (Kline, 2011; Schermelleh-Engel, Moosbrugger, & Müller, 2003).

2.3.2.3.b. Ayırtedici Geçerlilik Analizi (Convergent-discriminant validity)

Ayırtedici geçerlilik için çeşitli Toplumsal Cinsiyet ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Elde edilen katsayılar için 0.1-0.3 arası düşük, 0.31-0.50 arası orta ve 0.51 üzeri yüksek olarak değerlendirilmiştir (Cohen, 1988). Bu kapsamda benzer konuları sorgulayan ölçek ve alt ölçeklerin orta ya da yüksek korelasyon sergilemesi, farklı konularda sorgulama yapan ölçeklerin ise düşük korelasyon düzeyi oluşturması beklenir.

2.3.2.3.c. Bilinen gruplar geçerliliği (Known Groups Validity)

Bilinen gruplar geçerliliği için cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir algısı, eğitim durumu, çalışma durumu ve yaşam kalitesi düzeyi farklılıkları student's t-testi ile karşılaştırılmış, sonuçlar "etki büyüklüğü (effect size, ES)" biçiminde sunulmuştur. ES için elde edilen değer 0.2-0.5 arası düşük, 0.51-0.8 arası orta ve 0.8'in üzeri büyük olarak değerlendirilmiştir (Cohen, 1988).

Ölçeklerin analizinde SPSS 21.0, Lisrel 9.1 ve MAP istatistik paket programları kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Yüzyüze görüşme tekniğinin kullanıldığı çalışmada uygulanan anket formunda sosyodemografik veriler ile birlikte KGÖ kullanılmıştır (Ek 1). Ölçeğin 1996 ve 1997 yılında kadının güçlendirilmesi alanında

yürütülen çeşitli çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir (Hashemi, Schuler, & Riley, 1996; Schuler ve ark., 1997).

2.3.1. Kadınların Güçlendirilmesi Ölçeği(KGÖ)

Bu ölçek "evet ve hayır" şeklinde karar bildiren "kadının bağımsız hareket edebilmesi"ne ilişkin 8, "aile baskısından kurtulma"ya ilişkin 4 ve "ekonomik güvence ve katkı"ya ilişkin 5 madde olmak üzere toplam 3 alt ölçek ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçek yalnızca kadınların yanıtlayabileceği şekilde yapılandırılmıştır. KGÖ'nun alt boyutları şu şekildedir:

"Kadınların Bağımsız Hareket Edebilmesi Alt Ölçeği"(KBHE)

Kadının kamusal yaşamda belirli alanlara gidebilme özgürlüğünü sorgulamaktadır. Ölçek maddeleri "Evet-Hayır" şeklinde cevaplanmaktadır. Maddeler, verilen olumlu yanıtlara 1 ve olumsuz yanıtlara 0 puan atanarak, toplamda 0-8 aralığında değer üretmektedir. Artan puan "kadının yeterince bağımsız hareket edebildiği" şeklinde yorumlanmaktadır.

"Aile Baskısından Kurtulma Alt Ölçeği"(ABK)

Kadının sosyal yaşamı üzerinde eş ya da aile fertlerinden kaynaklanan baskıyı sorgulayan bu alt boyut 4 maddeden oluşmaktadır. Bir önceki boyuttaki gibi puanlanan ABK 0-4 arasında değer üretmekte, artan puan azalan aile baskısını göstermektedir.

"Ekonomik Güvence ve Katkı Alt Ölçeği"(EGK)

Kadının ekonomik özgürlük derecesini, gelir ve varlık sahibi olma

durumunu sorgulayarak güçlendirme gereksinimini betimleyen bu boyut 5 maddeden oluşmaktadır. İlk dört madde benzer şekilde "Evet-Hayır" yanıt seçeneklerinden oluşmakta ve ölçeğin diğer boyutlarındaki gibi puanlanmaktadır.

Alt boyutun beşinci maddesi olan "Aile giderlerinizin ne kadarını kendi kazancınızla karşılıyorsunuz?" sorusu ise "Tümü", "Çoğunluğu", "Yarısı", "Çok azı" ya da "Hiç" seçenekleri ile değerlendirilmektedir. "Çok azı" ve "Hiç" 0 puan, diğer seçenekler ise 1,2 ve 3 puan şeklinde ölçeklendirilmektedir. 2 puan ve üzerindeki puanlar kadının güçlendirilmesi adına olumlu, altında kalan puanlar aksi yönde yorumlanmaktadır.

KBHEalt boyutunda yer alan maddeler,birbirleri ile önkoşul oluşturacak ifadeler içermektedir. Örneğin; "Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye gider misiniz?" sorusunu, "Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye hiç yalnız gittiniz mi?" sorusu izlemektedir. Öncülün mevcut olduğu durumda kişinin belirtilen eylemi yapabilir olması, iki sorunun birbiri ile bağımlı ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Puan hesaplaması yapılırken bu durum dikkate alınmayarak rehberde (Nanda, 2011) belirtilen şekilde hesaplama gerçekleştirilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik analizinde ise birbirine bağımlı olan bu maddelere verilen yanıtlar biraraya getirilerek her bir türdeki eylem ifadesi için tek bir maddeye indirgenmiştir. Bunun için yalın bir şekilde birbirine bağımlı olan maddelerin puanları toplanmış ve her biri 'süper madde' (super item) olarak ifade edilen yeni bir madde türü oluşturulmuştur. Bu alt boyutta yer alan 8 maddeden toplamda 4 süper maddenin

üretilebileceği anlaşılmaktadır. Böylece analiz aşamasında her bir madde-nin diğerinden bağımsız olması koşulu sağlanmıştır (Madonna G. Constantine, 2006). Bu kapsamda birleştirilen maddeler ve yeni kodları şunlardır:

$$KGÖ1 + KGÖ2 = KGÖ1-2$$

$$KGÖ3 + KGÖ4 = KGÖ3-4$$

$$KGÖ5 + KGÖ6 = KGÖ5-6$$

$$KGÖ7 + KGÖ8 = KGÖ7-8$$

Araştırma için Celal Bayar Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan onay alınmış, katılımcılardan Aydınlatılmış Onam Formu doldurmaları istenmiştir.

3. BULGULAR

3.1. KGÖ Tanımlayıcı Özellikleri

Olumlu tutum ve davranışı içeren sorularda katılımcıların büyük çoğunluğu "evet" yanıtını verirken, kadına yönelik olumsuz tutumu içeren sorularda ise elde edilen yanıtların çoğunluğunun "hayır" olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle ölçek boyutlarında KBHE ve ABK boyutları için yüksek, EGK boyutu için düşük taban etki yüzdesi görülmektedir.

3.2. Güvenilirlik Analizi

KGÖ Ölçeği'nin Kadının Bağımsız Hareket Edebilmesi alt boyutunun Cronbach's alpha değeri 0.710'dur. Madde silindiğinde Cronbach's alpha değeri "Hastaneye veya doktora gider misiniz?" sorusu için minimal düzeyde artış göstermektedir. Diğer tüm maddelerin Cronbach's alpha değeri ölçek boyutunun altında kalmaktadır. Aynı madde için madde-toplam korelasyonunun da düşük düzeyde olduğu görülmektedir ($r=0.194$).

Ölçeğin Aile Baskısından Kurtulma alt boyutunun Cronbach's alpha değeri 0.568'dir. "Eşiniz ya da başka bir aile ferdi ev dışında bir işte çalışmanızı engelledi mi?" sorusu için madde silindiğinde Cronbach's alpha değerinin yükseldiği, madde-toplam korelasyonunun ($r=0.289$) düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Üçüncü boyut olan Ekonomik Güvence ve Ekonomik Katkı alt ölçek boyutu Cronbach's alpha değeri 0.491'dir. "Size ait birikmiş paranız ya da altınınız var mı?" sorusu için Cronbach's alpha değerinin boyut değerinden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Aynı sorunun madde-toplam korelasyonu da ($r=0.177$) düşük düzeydedir.

Tablo 2. KGÖ Alt Boyutlarının Tanımlayıcı Özellikleri

Boyutlar	Ortalama	SS	En Düşük	En Yüksek	Taban Etkisi (%)	Tavan Etkisi (%)
KBHE	10.11	1.63	4	12	0.2	28.1
ABK	7.63	0.74	4	8	0.7	74.8
EGK	4.39	0.73	4	8	71.7	0.2
Toplam	22.14	2.10	14	28	0.0	0.2

Tablo 3.KGÖ Madde-Boyut Korelasyon Katsayıları, Boyutların Cronbach's Alfa Değerleri ve Madde Silindiğinde Cronbach's Alfa Değerleri

Kod	Maddeler	Madde silindiğinde Cronbach's Alfa	Cronbach's Alfa	Cronbach's Alfa
KGÖ 1	Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye gider misiniz?	0.689	0.710	0.663
KGÖ 2	Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye hiç yalnız gittiniz mi?	0.664		
KGÖ 3	Hastaneye veya doktora gider misiniz?	0.716		
KGÖ 4	Hastaneye veya doktora hiç yalnız gittiniz mi?	0.683		
KGÖ 5	Sinemaya ya da tiyatroya gider misiniz?	0.651		
KGÖ 6	Sinemaya ya da tiyatroya aile üyelerinizden biri yanınızda olmadan arkadaşlarınızla ya da yalnız gittiniz mi?	0.651		
KGÖ 7	Bulduğunuz şehir (kasaba, köy) dışına çıktınız mı?	0.700		
KGÖ 8	Bulduğunuz şehir (kasaba, köy) dışına hiç yalnız çıktınız mı?	0.674		
KGÖ 9	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi vermek istemediğiniz halde paranızı elinizden aldı mı?	0.543	0.568	0.663
KGÖ 10	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi kendi ailenizi ziyaret etmenizi engelledi mi?	0.395		
KGÖ 11	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi herhangi bir arkadaşınızı görmenizi engelledi mi?	0.442		
KGÖ 12	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi ev dışında bir işte çalışmanızı engelledi mi?	0.621		
KGÖ 13	Sahibi olduğunuz (adınıza kayıtlı) herhangi bir arazi ya da ev var mı?	0.447	0.491	0.663
KGÖ 14	Gelir getiren (dikiş makinesi, büyükbaş ya da küçükbaş hayvan, bağ/bahçe gibi) size ait herhangi bir mülkünüz/eşyanız var mı?	0.324		
KGÖ 15	Size ait birikmiş paranız ya da altınınız var mı?	0.537		

KGÖ 13	Sahibi olduğunuz (adınıza kayıtlı) herhangi bir arazi ya da ev var mı?	0.447		
KGÖ 14	Gelir getiren (dikiş makinesi, büyükbaş ya da küçükbaş hayvan, bağ/bahçe gibi) size ait herhangi bir mülkünüz/eşyanız var mı?	0.324	0.491	0.663
KGÖ 15	Size ait birikmiş paranız ya da altınınız var mı?	0.537		
KGÖ 16	Birikimlerinizi hiç kendi adınıza ticaret ya da iş amacıyla kullandınız mı	0.383		

Tabloda ölçeğin 15. maddesi haricinde her bir maddesinin kendi boyutu ile diğer boyutlara göre daha yüksek düzeyde korelasyon gösterdiği, en düşük korelasyon düzeyinin 0.15 olduğu belirlenmiştir. KGÖ'nin maddelerinin ait oldukları boyutları ölçme başarısı incelendiğinde kadının bağımsız hareket edebilmesi ve aile baskısından kurtulma boyutlarının %100, ekonomik güvence ve ekonomik katkı boyutunun ise %87.5'lik bir başarı gösterdiği tespit edilmiştir.

3.3. Geçerlilik Analizi

3.3.1. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi özet uyum indeksi sonuçları incelendiğinde RMSEA değerinin 0.06 ile düşük hata puanı düzeyine sahip olduğunu, CFI'nin ise 0.88 ile sınırın biraz altında karşılaştırılmalı uyumiyiliği değeri elde ettiği görülmüştür. Ayrıca $\chi^2/sd=2.70$, GFI= 0.95 ve standardized RMR= 0.06 ile modelin uyumlu bir seviyede olduğunu ifade etmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi grafiğinde maddelerin yanında yer alan hata miktarları 15.madde dışında beklenen aralıktadır (0.2-0.9 aralığı).

3.3.2. Ayırdedici Geçerlilik Analizi (Convergent-discriminant validity)

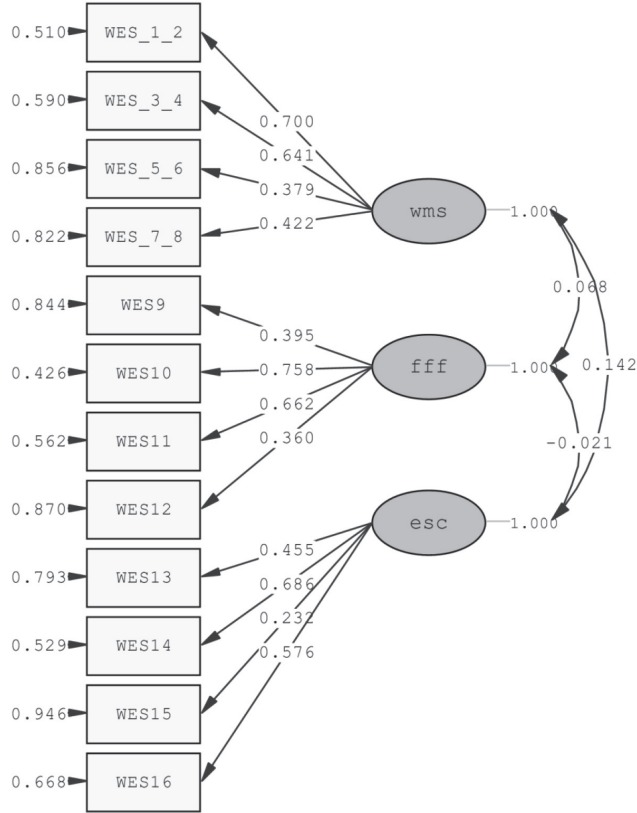
Ölçekler arası korelasyon katsayıları incelendiğinde KBHE alt boyutunun diğer ölçek alt boyutları ile 0.3-0.4 düzeyinde korelasyon gösterdiği görüldükten, ölçeğin diğer alt boyutlarının nispeten daha düşük düzeyde korelasyon elde ettiği belirlenmiştir.

3.3.3. Bilinen Gruplar Geçerliliği (Known Groups Validity)

Ölçek boyutlarının bilinen değişkenler (gruplar) karşısındaki anlamlı farklılığı oluşturma durumu incelendiğinde yaş, eğitim, gelir algısı, çalışma durumu ve yaşam kalitesi ile KBHE; yaş, çalışma durumu ve yaşam kalitesi ile ABK; yaş ve eğitim durumu ile EGK'nın anlamlı farklılık oluşturduğu belirlenmiştir. Ölçeğin özellikle KBHE alt boyutu ile eğitim durumu arasında yüksek düzeyde etki büyüklüğü değeri görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Bu çalışma, Manisa kent merkezinde yaşayan kadın nüfusu temsil edebilecek sayıda ve olasılıklı seçim ile belirlenmiş bir örnek üzerinde yürütülmüştür.

Chi-Square=138.93, df=51, P-value=0.00000, RMSEA=0.063

Şekil 1. KGÖ Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonucu

Psikometrik özelliklerin test edildiği bu çalışmalarda, örnek sayısının ölçeğin madde sayısının 5-10 katı büyüklüğünde olması tavsiye edilmektedir (Floyd & Widaman, 1995). Ölçeğin madde sayısının az olması durumunda ise örnek büyüklüğünün en az 300 olması, ayrıca faktör analizi için gereken örnek büyüklüğünün, faktör ve madde sayısı ile doğru orantılı olarak artırılması gerektiği belirtilmektedir (Rouquette & Falissard, 2011). Bu çalışmada

seçilen ve verisi değerlendirilebilir nitelikte olan kadın katılımcı sayısı 479'dur. Bir ölçeğin psikometrik analizi için gerekli olan en küçük örnek büyüklüğü koşulunun sağlanmış olması, elde edilen bulguların keskinliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır.

Araştırma verilerinin elde edildiği örneklem aynı zamanda nüfusun genel ekonomik ve sosyo-demografik özelliklerini taşımaktadır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013 (TNSA 2013)

Tablo 4. KGÖ'nün Örtüşmeye Göre Düzeltilmiş Madde-Boyut ve Madde-Toplam Korelasyon Katsayıları, Madde Ayırt Edici Geçerliliği Testleri İçin Başarı Düzeyleri

Maddeler	KBHE	ABK	EGK	Toplam	Madde Başarı Yüzdesi#
KGÖ1-2	0.39*	0.09	0.07	0.34*	100.0
KGÖ3-4	0.36*	0.06	0.07	0.32*	
KGÖ5-6	0.35*	0.16	0.13	0.37*	
KGÖ7-8	0.36*	0.03	0.13	0.32*	
KGÖ 9	0.06	0.29*	-0.14	0.09*	100.0
KGÖ 10	0.02	0.49*	0.03	0.17*	
KGÖ 11	0.07	0.43*	-0.10	0.14*	
KGÖ 12	0.17	0.29*	0.04	0.23*	
KGÖ 13	0.01	-0.09	0.26*	0.04*	87.5
KGÖ 14	0.09	-0.03	0.4,0*	0.18*	
KGÖ 15	0.18	0.01	0.15*	0.20*	
KGÖ 16	0.15	0.02	0.39*	0.24*	

* Her bir maddenin kendi boyutu ve toplam ile olan örtüşmeye göre düzeltilmiş korelasyon katsayılarını gösterir.

Boyutun yüksek ya da anlamlı düzeyde yüksek korelasyon gösterdiği madde yüzdesi.

verilerine göre kadın nüfusunun, kentte %51.3'ü, batı bölgelerinde ise %54.3'ü ilköğretim mezunudur. Bu araştırmaya katılan kadınların yarısından fazlasının (%56.9) eğitim durumunun ilköğretim düzeyinde, %88.3'ünün evli ya da başından bir evlilik geçmiş, %18.2'sinin ise gelir getirici bir işte çalışmakta olduğu belirlenmiştir. TNSA 2013'e göre çalışan kadın nüfusu oranı kentte %28.8'dir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014). Bu araştırmanın yürütüldüğü örneklem nüfusun geneli ile karşılaştırıldığında, eğitim seviyesi düşük olanların sayısal açıdan fazla, çalışan nüfus oranının ise daha az olduğu söylenebilir. Verilerin toplandığı zaman diliminde gidilen hanelerin

çoğunda çalışmayan kadınlarla görüşme imkanı bulunması bu sapmanın nedeni olarak gösterilebilir.

Bu çalışma kapsamında Türkçe'ye uyarlanarak psikometrik çözümlemesi yapılan KGÖ, Bangladeş'te kadının güçlendirilmesini amaçlayan projelerde kullanılmış veri toplama seti sorularından oluşmaktadır. Ölçeğin özellikle kadının güçlendirilmesi ile ilgili çalışmalarda gösterge değişken olarak kullanıldığı görülmektedir (Hashemi ve ark., 1996; Schuler & Hashemi, 1993; Schuler & Hashemi, 1994). Söz konusu çalışmalarda ölçek sorularının psikometrik değerlendirmesi yapılmıştır; ancak kavramsal açıdan kadının

Tablo5. Ölçekler Arası Korelasyon Katsayıları Dağılımı

	KGÖ- KBHE	KGÖ- ABK	KGÖ- EGK
Toplumsal Cinsiyet Normları Tutum Ölçeği			
Erkeğin Hak ve Ayrıcalıkları	0.379**	0.079	0.038
Kızlar İçin Eşitlik	-0.043	0.104*	-0.036
Toplumsal Cinsiyet İlişkileri Ölçeği			
Eşitlik	0.366**	0.083	0.063
İktidar	0.294**	0.161**	0.043
Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği			
Aile İçi Şiddet	0.344**	0.034	0.096*
Cinsel İlişki	0.352**	0.108*	0.104*
Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi	0.328**	0.087	0.060
Ev İşleri ve Gündelik Yaşam	0.429**	0.043	0.041
Cinsel İlişkide İktidar Ölçeği			
İlişki Kontrolü	0.297**	0.218**	0.108*
Karar Verme İktidarı	0.235**	0.049	0.075
Cinsel İlişkide Eşlerin İletişimi Ölçeği	0.225**	0.132*	0.055
Evde Karar Alma Ölçeği	-0.201**	-0.045	-0.053

* p<0.05, ** p<0.01

güçlendirilmesine ilişkin yeterli bulgu içerdiği söylenebilir. Bu sayede yapılan çalışmanın psikometrik analizi için yeterli bir uyum değeri elde edilebilmiştir. Diğer bir deyiş ile ölçek maddeleri anılan çalışmalarda kavramsal olarak bütünlüğü olan yapıları test edecek şekilde kurgulandığı için bu çalışmadan elde edilen psikometrik sonuçlar uyumlu bulunmuştur.

KGÖ alt boyutlarının dağılım özellikleri incelendiğinde elde edilen sonuçların bir yöne doğru ağırlık kazandığı, bu nedenle KBHE ve ABK boyutları için yüksek tavan etki yüzdesi, EGK boyutu için düşük taban etki yüzdesi elde edildiği görülmektedir (Terwee ve ark., 2007). Bu bulgular, Manisa kent merkezinde kadınların nispeten bağımsız hareket edebildikleri, çok fazla aile baskısı

Tablo 6. KGÖAlt Boyutlarının Temel Sosyodemografik Özellikleri Ayırt Edebilme Gücü

Değişkenler	Cohen's d		
	KBHE	ABK	EGK
Yaş (<=39 - >=40)	0.31**	0.21*	0.23*
Eğitim Durumu (İlköğretim ve altı / Orta öğretim ve üzeri)	1.19***	0.21	0.28*
Gelir Algısı (Az - Eşit - Fazla)	0.29**	0.04	0.29
Çalışma Durumu (Evet-Hayır)	0.35***	0.53***	0.24
Yaşam Kalitesi (Düşük-yüksek)	0.24*	0.21*	0.11

Etki Büyüklüğü (Effect Size, Cohen's d): 0.2-0.5 arası=düşük, 0.51-0.8 arası=orta ve 0.8'in üzeri=büyük etki

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

hissetmedikleri, ekonomik yönden gelir getirici işlerde çalışabildiklerine da gelir sahibi oldukları ve gelirlerini nispeten özgür biçimde harcayabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Ölçek güvenilirlik ve geçerlilik çözümlenmesinde doğrulayıcı yaklaşımın uygulandığı KGÖ iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde, ölçeğin bütünü için Cronbach's alfa değeri 0.663, KBHE, ABK ve EGK boyutları için sırasıyla 0.710, 0.568 ve 0.491'dir. Genel olarak kabul edilen 0.7'lik değeri aşan tek alt boyut KBHE iken, 12. ve 15. maddelerin kendi boyutlarında alfa değerinde düşürücü etkisinin olduğu görülmektedir. Ölçeğin bu haliyle iç tutarlılık katsayısının sınır değerlere yakın olduğu söylenebilir (Bland & Altman, 1997; Cronbach, 1951; Loewenthal & Lewis, 2001; Nunnally & Bernstein, 1994; Slavec & Drnovšek, 2012; Tavakol & Dennick, 2011). Bununla birlikte ölçeğin alfa değerinin beklenen sınırın altında kalmasının nedeni, yanıt

seçeneklerinin likert yerine dikotom yapıda olması, ABK ile EGK ölçeklerindeki madde sayısının azlığı ve her iki boyutta uyumsuz maddelerin varlığı olabilir. Ölçekte ABK boyutunda elde edilen düşük iç tutarlılık katsayısının nedenlerinden birisi 12. madde olarak görülmektedir. Bu madde kadının çalışma isteğini sorgulamakta olup, Türkiye'de iş gücüne katılım oranı 2014 yılında kadınlarda %30.3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014). Diğer bir deyiş ile ölçekteki maddenin sorguladığı çalışma isteğinin engellenmesi durumu ile karşılaşılabilecek kadınorum tüm kadınların 1/3'ü kadardır. Bu durum maddenin potansiyel ilgililerinin azlığına, dolayısıyla alt boyutun iç tutarlılığının bütünüyle azalmasına neden olmuş olabilir. EGK boyutunda ise Cronbach alfa değerini düşüren 15. maddedir. Bu maddenin kadının birikmiş parasını sorgulamaktadır. İnsanlar gelir ya da sahip olunan para gibi değerlerini genellikle beyan etmekten kaçınmaktadır. Bu hem

kültürümüze özgü bir durum hem de dışarıya karşı olan güvensizliğin bir yansıması olabilir. Bu nedenle anılan maddeden elde edilen sonucun çok değişken nitelikte olmasına, bunun da iç tutarlılık katsayısının düşük düzeyde elde edilmesine neden olduğunu düşündürmektedir. Her iki boyutta yer alan 12 ve 15. maddelere ait diğer iç tutarlılık ölçütlerinde de benzer uyumsuzlukların olduğu görülmektedir.

Alt ölçeklerdeki iç tutarlılığın bir başka göstergesi örtüşmeye göre düzeltilmiş madde-toplam korelasyonlarıdır. ABK alt boyutunda 9. ve 12. madde, EGK alt boyutunda ise 15. maddede korelasyon katsayısının önerilen değer olan 0.3'ün altında kaldığı görülmektedir (Nunnally & Bernstein, 1994; Traub, 1994). Bu iki boyutta yalnızca 12. ve 15. maddelerin iç tutarlılığı olumsuz yönde etkilenmiştir. Diğer taraftan ölçekten elde edilen madde-boyut korelasyonları diğer boyutlar ile bir arada incelendiğinde, 15. madde dışında hiçbir maddenin bir başka boyut ile daha yüksek korelasyon sergilemediği belirlenmiştir. Başka bir deyiş ile ölçek maddeleri -diğer boyutlar ile karşılaştırıldığında- kendi boyutları ile daha fazla oranda korelasyon sergilemektedir. Özellikle her bir maddenin yüksek düzeyde madde ayırt edicilik özelliği bulunmaktadır.

KGÖ'nün geçerlilik analizinde ilk olarak doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği değerleri incelenmiş ve literatürde önerilen değerlere yakın ve uyumlu sonuçlar elde edildiği tespit edilmiştir. Bu durum kavramsal açıdan ölçeğin, ölçmek istediği yapıyı en az hata ile uyumlu bir şekilde ifade edebildiğinin göstergesidir (Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008; Hu & Bentler, 1999).

Sonuç olarak ölçek maddeleri öngörülen kavramsal çerçeveyi bütünlüklü bir şekilde tanımlayabilmektedir.

Ayırtedici geçerlilik çözümlemesinde toplumsal cinsiyete ilişkin farklı tutumları ölçen araçlar ile KGÖ alt ölçeklerinin karşılaştırmalı korelasyon katsayıları incelenmiş, özellikle KBHE alt boyutunun bir çok ölçek ile 0.3 ve üzerinde birliktelik sergilediği belirlenmiştir (Cohen, 1988). Bu durum kadının güçlendirilmesi alt ölçeklerinden özellikle kadının bağımsız hareket edebilmesi boyutunda ön plana çıkmaktadır. Bilinen gruplar geçerliliğinde de benzer şekilde ölçeğin kadının bağımsız hareket edebilmesi alt boyutunun yaş, eğitim durumu, gelir, çalışma ve yaşam kalitesi değişkenleri ile anlamlı ilişki elde ettiği tespit edilmiştir. Etki büyüklüğü en yüksek olan boyut KBHE ile eğitim durumudur (Cohen, 1988); bunun nedeni eğitilmiş kadınların daha bağımsız hareket etmeleri olabilir.

Bu çalışmanın güçlü yanlarından biri, evreni temsil edebilecek büyüklükte ve olasılıklı seçim yöntemi ile belirlenmiş bir örneklem üzerinde araştırma yapılmış olmasıdır. Bu nedenle elde edilen sonuçlar kadın nüfusu için genellenebilir niteliktedir. Çalışmayı zayıflatan unsur ise örnekleme oluşturan kadınlar arasında çalışan kadın oranının düşük oluşu ve kadının güçlendirilmesi sorununun sadece kadınların görüşlerinden yola çıkılarak tespit edilmeye çalışılması şeklinde ifade edilebilir. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin algı, tutum ve davranışları değerlendirildiğinde, erkeklerden daha eşitlikçi bir tavır sergiledikleri bilinmektedir (Uçan ve ark., 2015). Kadının güçlendirilmesine yönelik değerlendirmelerde erkek

görüşünü de içerecek araçlar ile desteklenmesi tavsiye edilebilir. Çalışmanın bir diğer kısıtlılığı ise kadının güçlendirilmesi gereken farklı boyutların dikkate alınmamış olmasıdır (Schuler ve ark., 1997). Bu çalışma ile yalnızca kadının bağımsız hareket edebilmesi, aile baskısının etkisi ve ekonomik güvence-katkı durumuna ilişkin kavramlar değerlendirilmiştir.

KGÖ'e ait iç tutarlılık katsayılarının ABK ve EGKalt boyutlarında düşük düzeyde bulunması araştırmanın önemli kısıtlılıkları arasında sayılabilir. Bununla birlikte ölçekten elde edilen madde başarı yüzdesi ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında ise kavramsal olarak ölçülmek istenen özelliğin uyumlu ve tutarlı bir şekilde ölçülebildiğini de göstermektedir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Ülkemizde kadınların kamusal yaşama katılımı önündeki engellerin kaldırılabilmesi için güçlendirilmeleri gereken alanların tespit edilmesi gerekmektedir. Kadınları ikinci cins olarak gören ataerkil anlayış, kültürel kimliğin bir parçası olan namus tabusu ile birleşerek kadınların sosyal ve ekonomik haklardan erkekler ile eşit koşullarda yararlanmasını engellemektedir. Bu çalışmanın amacı, sosyal hizmet alanında kadınların güçlendirilmesi gereken alanların betimlenmesini sağlayacak geçerli ve güvenilir bir değerlendirme aracını Türkçe'ye kazandırmaktır.

Sosyal hizmet müdahalesinde kadının yaşamını sınırlayan ataerkil baskıyı görünür kılmak için KGÖ elverişli bir araçtır. Sosyal hizmet uzmanları, ölçüğü kadın müracaatçılarının güçlendirilmesi gereken

alanları tespit etmek amacıyla çözüm odaklı uygulamalarında kullanabilir. Ölçeğin farklı zaman aralıklarında aynı örneklem üzerinde uygulanması, değişim yöneliminin tespit edilmesini ve sosyal hizmet müdahalesinin etkinliğini ölçmeyi mümkün kılabilir. Aynı zamanda KGÖ, çok merkezli araştırmalarında ülke çapında genellenebilir sonuçlara ulaşmasını sağlayabilir. Farklı ülke ve bölgelerde yaşayan kadınların ihtiyaç duydukları farklı sosyal hizmet politikalarını tespit etmeyi amaçlayan tarama çalışmalarında kullanıldığında ise ölçek, kadının güçlendirilmesine yönelik ulusal politikaların biçimlendirilmesi sürecinde rol oynayabilir.

Bu çalışma ile Türkçe'ye uyarlanmış olan KGÖ'nin, psikometrik açıdan birçok parametrede uyumlu sonuç verdiği, bununla birlikte iç tutarlılık katsayısının nispeten sınır değerinin altında yer aldığı belirlenmiştir. Ölçeğin kültüre özgü parametrelerinin dikkatle uygulanması ve sonuçlarının yorumlanması önerilmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Adams, R. (2003). *Social Work and Empowerment*. New York: Palgrave.
- Altınova, H. H., & Duyan, V. (2013). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Journal of Society & Social Work*, 24(2).
- Altuntaş, O., & Altınova, H. H. (2015). Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Sosyoekonomik Değişkenlerle İlişkisinin Belirlenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(6), 83-100.
- Ayan, S. (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik duygulu cinsiyetçilik. *Cumhuriyet Medical Journal*, 36(2), 147-156.
- Bland, J. M., & Altman, D. G. (1997). *Statistics notes: Cronbach's alpha*.

- BMJ, 314(7080), 572. doi: 10.1136/bmj.314.7080.572
- COE, C. o. E.-G. E. C.-. (2014). Gender Equality Strategy 2014-2017. In C. o. Europe (Ed.).
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2 ed.). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Compact, U. U. N. G. (2010). *Women's Empowerment Principles*. In K. G. P. O. Ç. Grubu (Ed.).
- Cronbach, L. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334. doi: 10.1007/bf02310555
- Doğulu, C. (2012). System justification and terror management: Mortality salience as a moderator of system-justifying tendencies in gender context. Middle East Technical University.
- Dominelli, L. (2002). *Feminist Social Work Theory and Practice*. New York: Palgrave.
- Dökmen, Z. (1991). Bem cinsiyet rolü envanterinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(1), 81-89.
- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis
- Floyd, F. J., & Widaman, K. F. (1995). Factor analysis in the development and refinement of clinical assessment instruments. *Psychological Assessment*, 7(3), 286-299. doi: 10.1037/1040-3590.7.3.286
- Guyatt, G. H. (1993). The Philosophy of Health-Related Quality of Life Translation. *Quality of Life Research*, 2(6), 461-465. doi: 10.2307/4034482
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013 Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, TC Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Hashemi, S. M., & Schuler, S. R. (1996). *Rural Credit Programs And Women's Empowerment in Bangladesh*. *World Development*, 24(4), 635-663.
- Hashemi, S. M., Schuler, S. R., & Riley, A. P. (1996). Rural credit programs and women's empowerment in Bangladesh. *World Development*, 24(4), 635-653.
- Herdman, M., Fox-Rushby, J., & Badia, X. (1997). 'Equivalence' and the Translation and Adaptation of Health-Related Quality of Life Questionnaires. *Quality of Life Research*, 6(3), 237-247. doi: 10.2307/4035085
- Herdman, M., Fox-Rushby, J., & Badia, X. (1998). A Model of Equivalence in the Cultural Adaptation of HRQoL Instruments: The Universalist Approach. *Quality of Life Research*, 7(4), 323-335. doi: 10.2307/4034525
- Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural Equation Modelling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-59.
- Hu, L. t., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. doi: 10.1080/10705519909540118
- Işık, R., & Sakallı-Uğurlu, N. (2009). Namusa ve namus adına kadına uygulanan şiddete ilişkin tutumlar ölçeklerinin öğrenci örneklemeyle geliştirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 16-24.
- Jost, J. T., & Kay, A. C. (2005). Exposure to benevolent sexism and complementary gender stereotypes: consequences for specific and diffuse forms of system justification. *Journal of personality and social psychology*, 88(3), 498.
- Kavuncu, A. (1987). *Bem cinsiyet rolü envanterinin Turk toplumuna uyarlama calismalari*. Unpublished master's thesis, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara, Turkey.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (3 ed.). New York, NY: The Guilford Press.

- Loewenthal, K., & Lewis, C. A. (2001). *An Introduction to Psychological Tests and Scales*. Cornwall, UK: Psychology Press.
- Madonna G. Constantine, J. G. P. (2006). *Evaluating and Selecting Psychological Measures for Research Purposes*. The Psychology Research Handbook: A Guide for Graduate Students and Research Assistants. SAGE Publications, Inc. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- Nanda, G. (2011). *Compendium of Gender Scales*. Washington, DC: FHI 360/C-Change.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* New York: McGraw-Hill.
- Pulerwitz, J., & Barker, G. (2008). Measuring attitudes toward gender norms among young men in Brazil development and psychometric evaluation of the GEM scale. *Men and Masculinities*, 10(3), 322-338.
- Ravens-Sieberer, U., Herdman, M., Devine, J., Otto, C., Bullinger, M., Rose, M., & Klasen, F. (2014). The European KIDSCREEN approach to measure quality of life and well-being in children: development, current application, and future advances. *Quality of Life Research*, 23(3), 791-803. doi: 10.1007/s11136-013-0428-3
- Rouquette, A., & Falissard, B. (2011). Sample size requirements for the internal validation of psychiatric scales. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 20(4), 235-249. doi: 10.1002/mpr.352
- Sakalı Uğurlu, N., & Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. *Journal of Sex Research*, 40(3), 296-302.
- Sakalı-Uğurlu, N., & Ulu, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri.(Attitudes toward violence against women in marriage: The effects of ambivalent sexism, age, education and income levels.). *Türk Psikoloji Yazıları* (Turkish Psychological Articles), 6, 53-65.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online*, 8(2), 23-74.
- Schuler, S. R., & Hashemi, S. M. (1993). Defining and studying empowerment of women: a research note from Bangladesh.
- Schuler, S. R., & Hashemi, S. M. (1994). Credit programs, women's empowerment, and contraceptive use in rural Bangladesh. *Studies in family planning*, 65-76.
- Schuler, S. R., Hashemi, S. M., & Riley, A. P. (1997). The influence of women's changing roles and status in Bangladesh's fertility transition: Evidence from a study of credit programs and contraceptive use. *World Development*, 25(4), 563-575. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0305-750X\(96\)00119-2](http://dx.doi.org/10.1016/S0305-750X(96)00119-2)
- Slavec, A., & Drnovšek, M. (2012). A perspective on scale development in entrepreneurship research. *ECONOMIC AND BUSINESS REVIEW*, 14(1), 39-62.
- Şahin, F. (2011). Aileleri Güçlendirmek: Güçler Perspektifi Temelinden Bir Bakış. In Y. Özkan (Ed.), *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı* (pp. 1-11). Ankara: Maya Akademi.
- Şahin, N., & Dişsiz, M. (2009). Sağlık Çalışanlarında Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 263-274.
- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of Cronbach's alpha. *Int J Med Educ*, 2, 53-55. doi: 10.5116/ijme.4dfb.8dfd
- Terwee, C. B., Bot, S. D. M., de Boer, M. R., van der Windt, D. A. W. M., Knol, D. L., Dekker, J., . . . de Vet, H. C. W. (2007). Quality criteria were proposed for measurement properties of health status questionnaires. *Journal of Clinical Epidemiology*, 60(1), 34-42. doi: 10.1016/j.jclinepi.2006.03.012

Traub, R. E. (1994). Reliability for the social sciences: Theory and applications (Vol. 3): Sage.

Tuncay, T. (2009). Genç Kanser Hastalarının Hastalık Anlatılarının Güçlendirme Yaklaşımı Temelinde Analizi *Journal of Society & Social Work*, 20(2).

TÜİK. (2013). Seçilmiş Göstergelerle Manisa 2013. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK. (2014). İşgücü İstatistikleri, 2014. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Uçan, G., Aydın, G., Baydur, H., Bolgün, C., Yıldırım, Ş., Kaylı, D. Ş., & Şahin, F. (2015). Sosyal Hizmet Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı. Paper presented at the Sosyal Hizmet Sempozyumu 2015, Manisa.

UNDP. (2015). Human Development Report 2015. In U. N. D. P. (UNDP) (Ed.), Development Report. New York.

UNWomen. (2015). Achieve Gender Equality And Empower All Women And Girls In U. Women (Ed.), *Women And The Sustainable Development Goals (SDGs)*.

Zeyneloğlu, S., & Terzioğlu, F. (2011). Development and psychometric properties gender roles attitude scale. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40).

Ek 1. KGÖ Maddeleri ve Alt Boyutları

Kod	Boyut	Madde
Kadının Bağımsız Hareket Edebilmesi Alt Ölçeği (KBHE)		
KGÖ 1	KBHE 1	Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye gider misiniz?
KGÖ 2	KBHE 2	Alışveriş yapmak için çarşıya, pazara, dükkana, AVM'ye hiç yalnız gittiniz mi?
KGÖ 3	KBHE 3	Hastaneye veya doktora gider misiniz?
KGÖ 4	KBHE 4	Hastaneye veya doktora hiç yalnız gittiniz mi?
KGÖ 5	KBHE 5	Sinemaya ya da tiyatroya gider misiniz?
KGÖ 6	KBHE 6	Sinemaya ya da tiyatroya aile üyelerinizden biri yanınızda olmadan arkadaşlarınızla ya da yalnız gittiniz mi?
KGÖ 7	KBHE 7	Bulduğunuz şehir (kasaba, köy) dışına çıktınız mı?
KGÖ 8	KBHE 8	Bulduğunuz şehir (kasaba, köy) dışına hiç yalnız çıktınız mı?
Aile Baskısından Kurtulma Alt Ölçeği (ABK)		
Son bir yıl içinde aşağıdakilerden herhangi biri başınıza geldi mi?		
KGÖ 9	ABK 1	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi vermek istemediğiniz halde paranızı elinizden aldı mı?
KGÖ 10	ABK 2	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi kendi ailenizi ziyaret etmenizi engelledi mi?
KGÖ 11	ABK 3	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi herhangi bir arkadaşınızı görmenizi (arkadaşınız ile görüşmenizi) engelledi mi?
KGÖ 12	ABK 4	Eşiniz ya da başka bir aile ferdi ev dışında bir işte çalışmanızı engelledi mi?
Ekonomik Güvence ve Ekonomik Katkı Alt Ölçeği (EGK)		
KGÖ 13	EGK 1	Sahibi olduğunuz (adınıza kayıtlı) herhangi bir arazi ya da ev var mı?
KGÖ 14	EGK 2	Gelir getiren (dikiş makinesi, büyükbaş ya da küçükbaş hayvan, bağ/bahçe gibi) size ait herhangi bir mülkünüz/ eşyanız var mı?
KGÖ 15	EGK 3	Size ait birikmiş paranız ya da altınınız var mı?
KGÖ 16	EGK 4	Birikimlerinizi hiç kendi adınıza ticaret ya da iş amacıyla kullandınız mı?
KGÖ 17	EGK 5	Aile giderlerinizin ne kadarını kendi kazancınızla karşılıyorsunuz?